
Źródła i informacje biograficzne

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 28, 345-349

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ŹRÓDŁA I INFORMACJE BIOGRAFICZNE

O poszczególnych pracach zawartych w tej publikacji podaję tutaj informacje mówiące o tem, gdzie praca była pierwotnie publikowana. Wyjaśniam również, jakie skróty lub zmiany zostały dokonane w pierwotnym tekście. Jeżeli takich wyjaśnień nie ma, to znaczy, że tekst został przedrukowany bez zmian. Przy niektórych pracach podaję również informacje o innych publikacjach wiążących się bezpośrednio z tematem publikowanej pracy.

Józef Chałasiński, *Twórcy socjologii polskiej*. Napisane specjalnie jako wstęp do tego tomu. Niewątpliwą datę wyraźnego uformowania się socjologii jako osobnej dziedziny nauk humanistycznych w Polsce jest ukazanie się pod redakcją Floriana Znanieckiego „Przeglądu Socjologicznego”, Kwartalnika Polskiego Instytutu Socjologicznego, tom I: kwiecień 1930 — marzec 1931, Poznań, Uniwersytet. „Przegląd Socjologiczny” to było pierwsze w Polsce czasopismo socjologiczne. Treść tomu zaczynała się od artykułu Ludwika Krzywickiego, *Na zaraniu życia społecznego*; po nim następowały: Bronisław Malinowski, *Zagadnienie pokrewieństwa w świetle najnowszych badań*; Jan St. Bystroń, *Szkoła jako czynnik deklasowania społecznego*; Czesław Znamierowski, *Z socjologii rozkazu*; Ernest Blaha (Brno, Czechosłowacja), *Współczesna socjologia czeska*; Jan St. Bystroń, *Rola społeczna przysłowia*; Józef Paczowski, *Dwie socjologie*; Florian Znaniecki, *Studia nad antagonizmem do obcych*; Jan Krzyżanowski, *Z zagadnień socjologicznych państwa pierwotnego*.

Ludwik Krzywicki, Bronisław Malinowski, Jan Stanisław Bystroń, Florian Znaniecki, występujący wśród autorów tego pierwszego tomu „Przeglądu Socjologicznego”, to są ci autorzy, z których pracami wiąże się uformowanie socjologii polskiej jako dziedziny obejmującej społeczeństwa różnych okresów, od społeczeństw pierwotnych do nowoczesnych.

Z wymienionych innych autorów Czesław Znamierowski koncentrował się na problemach pogranicza socjologii i nauk prawnych, a Józef Paczowski na zagadnieniach „socjologii roślin”, czyli fitosocjologii. Młode pokolenie uczniów Floriana Znanieckiego reprezentował w tym gronie Jan Krzyżanowski.

Ten sam okres co tom I „Przeglądu Socjologicznego” reprezentuje książka A. Peretiatkowicza i M. Sobeskiego, profesorów Uniwersytetu Poznańskiego, pt. *Współczesna kultura polska. Nauka—literatura—sztuka, Życiorysy uczonych, literatów i artystów z wyszczególnieniem ich prac*, Poznań 1932. W książce tej oprócz wymienionych już autorów — Jana St. Bystronia, Ludwika Krzywickiego, Bronisława Malinowskiego, Floriana Znanieckiego i Czesława Znamierowskiego — problemy socjologiczne reprezentują: Władysław Mieczysław Kozłowski (ur. 1859),

autor *O socjologii* (1920) Leopold Caro (ur. 1864) autor *Wstępu do socjologii* (1912), Stefan Zygmunt Czarnowski (ur. 1879), Franciszek Mirek (ur. 1893) i najmłodszy — Paweł Rybicki (ur. 1902) i Józef Chałasiński (ur. 1904).

Nie piszę tutaj historii socjologii polskiej całego okresu międzywojennego, ograniczam się mniej więcej do pierwszego piętnastolecia Polski niepodległej. Z publikacji z lat następnych wymienię tu jedynie *Dziela Stanisława Ossowskiego* wzniesione przez PWN w latach 1966—1970 — tom I: *U podstaw estetyki*; tom II: *Więź społeczna i dziedzictwo krwi*; tom III: *Z zagadnień psychologii społecznej*; tom IV: *O nauce*; tom V: *Z zagadnień struktury społecznej*; tom VI: *Publicystyka — Recenzje — Postowie — Wspomnienia*. Praca doktorska Stanisława Ossowskiego pt. *Analiza pojęcia znaku* opublikowana była w „Przeglądzie Filozoficznym” (1926); na podstawie pracy habilitacyjnej pt. *U podstaw estetyki* (1933) Stanisław Ossowski został docentem Uniwersytetu Warszawskiego od 1 lipca 1933 r. Patrz Stefan Nwák *Pamięci Stanisława Ossowskiego* („Przegląd Socjologiczny”, tom. XVII, 2, 1963).

Józef Chałasiński, *Ludwik Krzywicki*. Składa się z dwóch części. Pierwsza część była drukowana jako artykuł pt. *Ludwik Krzywicki* („Przegląd Socjologiczny”, tom VIII, 1939). Druga część jest fragmentem artykułu *Socjologia Spencera jako element społecznej samowiedzy inteligencji w Anglii, w Polsce i Ameryce w końcu XIX stulecia* („Przegląd Socjologiczny”, tom. XVI, 1, 1962, s. 11—14). Patrz także Józef Chałasiński, *Kultura i naród. Studia i szkice*, Warszawa 1968, Książka i Wiedza, s. 405 i nast.

Florian Znaniecki, *Znaczenie socjologiczne badań Krzywickiego nad społeczeństwami niższymi*. Drukowane pierwotnie w książce: *Ludwik Krzywicki — Praca zbiorowa poświęcona jego życiu i twórczości*, Warszawa 1938, Instytut Gospodarstwa Społecznego.

Ludwik Krzywicki, *Tradycja zorganizowana*. Artykuł ten był drukowany pierwotnie w „Prawdzie” (nr 48—50, 1895). Pierwotny tekst artykułu przedrukowany został w *Dziela* Ludwika Krzywickiego, tom 9, Warszawa 1974. Z nieznacznymi zmianami publikował go Krzywicki w *Studiach socjologicznych* (1923). Tekst tego artykułu, który tutaj publikujemy, oparty jest na *Studiach socjologicznych*.

Ludwik Krzywicki, *Socjologia*, Praca ta, drukowana pierwotnie w *Poradniku dla samouków*, 1900, cz. III, jest przedrukowana w *Dziela* Ludwika Krzywickiego, tom 9: *Szkice socjologiczne*, część I, Warszawa 1974 Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Józef Chałasiński, *Ludwik Gumpłowicz w socjologii europejskiej i amerykańskiej*. Praca napisana dla tej publikacji.

Ludwik Gumpłowicz, *Słowo od socjologa*. Pierwotnie drukowane w publikacji »Upominek«. *Książka zbiorowa na cześć Elizy Orzeszkowej (1866—1891)*, Kraków 1893.

Józef Chałasiński, *Filozofia społeczna Bolesława Limanowskiego i Floriana W. Znanieckiego*. Pierwotnie drukowana w „Przeglądzie Humanistycznym”,

rok XVIII, 1974, nr 3. Z pierwotnego tekstu opuszczona została tutaj część 1. Artykuł ten nie miał na celu wszechstronnego przedstawienia roli Floriana Znanickiego w rozwoju socjologii w Polsce, w USA i w ogóle na świecie. O roli Floriana Znanickiego w rozwoju socjologii pisałem w następujących pracach: *Trzydzieści lat socjologii polskiej* „Przegląd Socjologiczny”, tom. XI, 1949; *Florian Znanicki — socjolog polski i amerykański*, „Przegląd Socjologiczny”, tom XVII/1, 1963; *Socjologiczny ośrodek poznański w latach 1920—1930*, „Kultura i Społeczeństwo”, tom XVIII, 1974, nr 1. Patrz także Józef Chałasiński, *O początkach socjologii w Polsce i o jej związkach z socjalizmem w stulecie socjologii polskiej*, „Kultura i Społeczeństwo”, 1972, nr 2.

Robert Bierstedt, *Florian Znanicki*. W *International Encyclopaedia of the Social Sciences*, David L. Sills Editor, Vol. 16, 1968 The Macmillan Company and The Free Press. Z innych publikacji zagranicznych informujących o Florianie Znanickim wymienię tutaj: *Internationales Soziologisches Lexikon*, Herausgegeben von Dr Wilhelm Bernsdorf, Berlin, in Verbindung mit Dr Horst Knosp, Berlin 1959 Ferdinand Fuke Verlag Stuttgart. W tej publikacji znajdzie czytelnik informację również o wielu innych socjologach polskich. Patrz także Eileen M. Znanicki, *Polish Sociology* w zbiorowej publikacji Gerges Gurvitch and Weilbert E. Moore (Editors) *Twentieth Century Sociology*, New York 1945 The Philosophical Library.

Jerzy Piotrowski, *Zagadnienie roli społecznej w systemie socjologicznym Floriana Znanickiego*. Praca ta była pierwotnie drukowana w książce *Florian Znanicki i jego rola w socjologii*, praca zbiorowa pod redakcją Andrzeja Kwileckiego, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Filozoficzno-Historyczny, Poznań 1975. Oprócz wymienionej pracy Jerzego Piotrowskiego publikacja ta zawiera: Andrzej Kwilecki, *Wstęp*; Helena Znanicka-Lopata, *Florian Znanicki: ewolucja twórcza socjologa*; Józef Chałasiński, *Florian Znanicki — socjolog polski i amerykański*; Paweł Rybicki, *Znanickiego Wstęp do socjologii odczytany po latach pięćdziesięciu*; Antonina Kłoskowska, *Znanickiego koncepcja kultury a socjologia kultury*; Maksymilian Pacholski, *Koncepcja Znanickiego na tle socjologicznych poszukiwań teorii zmiany i rozwoju*; Zygmunt Dulczewski, *Florian Znanicki jako twórca metody autobiograficznej w socjologii*; Henryk Dutkiewicz, *Florian Znanicki jako socjolog wiedzy*; Władysław Markiewicz, *Florian Znanicki jako socjolog narodu*; Andrzej Kwilecki, *Florian Znanicki jako socjolog stosunków polsko-niemieckich*; Stefan Nowakowski, *Florian Znanicki jako socjolog miasta*; Aleksander Wallis, *Znanickiego Socjologiczne podstawy ekologii ludzkiej*; Stanisław Kowalski, *Znanickiego socjologia wychowania*; Zbigniew Tyska, *Socjologia poznańska po Znanickim*; Bibliografia prac Floriana Znanickiego (oprac. Jan Włodarek); *Florian Znanicki and His Role in Sociology* (Andrzej Kwilecki).

Florian Znanicki, *Společne role uczonych a historyczne cechy wiedzy*. Pierwotnie drukowany w „Przeglądzie Socjologicznym” tom V, 1937. Na ten sam temat Florian Znanicki opublikował książkę w języku angielskim pt. *The Social Role of the Man of Knowledge*, New York 1940 Columbia University Press. Ta książka została przełożona na hiszpański pt. *El papel social del intelectual*, Mexico 1944. Patrz także Florian Znanicki *Social Relations and Social Roles. The Unfinished Systematic Sociology*, San Francisco, California, USA 1965 Chander

Publishing Company. Wydane pośmiertnie ze wstępem pt. *Florian Znanięcki: His Life* pióra Heleny Znanięckiej-Lopata, córki Floriana Znanięckiego.

Florian Znanięcki, *Autobiografia jako materiał do badań socjologicznych*. Pierwotnie opublikowana jako *Przedmowa do Życiorysu własnego Władysława Berkana*. Materiały Instytutu Socjologicznego w Poznaniu, tom I, Poznań 1923.

Jan Szczepański, *Chłop polski w Europie i Ameryce*. Pierwotnie drukowana w *Uwagach wstępnych* do dzieła W. I. Thomasa i F. Znanięckiego *Chłop polski w Europie i Ameryce*, Warszawa 1976 Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza. Jest to przekład dzieła *The Polish Peasant in Europe and America*, 5 tomów, Boston USA, 1918—1920. Uwagi wstępne do polskiego przekładu składają się z 2 części: I — Józefa Chałasińskiego, II — Jana Szczepańskiego.

Florian Znanięcki, *Stefan Czarnowski (1879—1937)*. Artykuł drukowany w „Przeglądzie Socjologicznym”, tom V, 1937, z powodu śmierci Stefana Czarnowskiego. W tym samym tomie „Przeglądu Socjologicznego” jest praca Stefana Czarnowskiego pt. *Argonauci na Bałtyku (Konwencja a rzeczywistość w kształtowaniu się greckich pojęć geograficznych)*. Przekład z francuskiego rękopisu. Przełożyła z francuskiego Nina Assorodobraj. Patrz także Tadeusz Kotarbiński, *Wspominki o Stefanie Czarnowskim*, „Kuźnica”, 11 lutego 1947 r. Także Józef Chałasiński, *Trzydzieści lat socjologii polskiej 1918—1947*, „Przegląd Socjologiczny”, tom X, 1948.

Stefan Czarnowski, *Podłoże ruchu chłopskiego. Uwagi socjologiczne*. Pierwotnie drukowane w „Zagadnieniach Pracy Kulturalnej”, rocznik II, 1935. Jest również w tomie prac Stefana Czarnowskiego *Spółczeństwo — kultura*, Warszawa 1939, oraz w *Dzieliach*, tomy I—V, oprac. Nina Assorodobraj i Stanisław Ossowski, posłowie Niny Assorodobraj, Warszawa 1956. Ze szkoły Czarnowskiego wyszła również publikacja Niny Assorodobraj *Początki klasy robotniczej, Problem rąk roboczych w przemyśle polskim epoki stanisławowskiej*, z przedmową Józefa Chałasińskiego, Warszawa 1946.

Józef Chałasiński, *Jan Stanisław Bystron — historyk kultury, etnograf, socjolog 1892—1964*. Drukowane w „Przeglądzie Humanistycznym”, rok XVIII, 1974, nr 8. W związku z problematyką powiązań historii kultury etnografii i socjologii J. St. Bystron wymienia liczne prace Kazimierza Dobrowolskiego. Patrz J. St. Bystron, *Socjologia. Wstęp informacyjny bibliograficzny*, wydanie trzecie uzupełnione, Warszawa 1947 „Książnica Atlas”. Patrz także Kazimierz Dobrowolski, *Studia nad życiem społecznym i kulturą*, 1966, Polska Akademia Nauk. Oddział w Krakowie.

Jan Stanisław Bystron, *Literatura jako zjawisko społeczne*. Drukowane w „Przeglądzie Socjologicznym”, tom IV, 1936.

Jan Stanisław Bystron, *Szlaki migracyjne na ziemiach polskich*. Drukowane w „Przeglądzie Socjologicznym”, tom IV, 1936.

Stefan Nowakowski, *Franciszek Bujak jako socjolog*. Drukowane w „Studiach Socjologicznych”, 1964, nr 4.

Andrzej Waligórski, *Bronisław Malinowski*. Drukowane jako *Postowie* do polskiego przekładu Bronisława Malinowskiego *Argonautów Zachodniego Pacyfiku*, Warszawa 1967. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Józef Chałasiński, Józef Obrębski, Jan Szczepański — *Bronisław Malinowski*. Praca ta składa się z trzech części. Pierwsza część pióra Józefa Chałasińskiego publikowana była w „Przeglądzie Socjologicznym”, tom XVII, 1963; druga Józefa Obrębskiego w „Przeglądzie Socjologicznym”, tom IV, 1936; trzecia Jana Szczepańskiego w „Przeglądzie Socjologicznym”, tom V, 1937.

Bronisław Malinowski, *Śmiertelny problemat*. Drukowane w „Przeglądzie Socjologicznym”, tom VIII, 1946.

Tadeusz Kotarbiński, *Ludwik Krzywicki*. Są to fragmenty ze *Słowa wstępnego* Tadeusza Kotarbińskiego do książki Ludwika Krzywickiego *Takimi będą drogi wasze (Sic itur ad virtutem)*, Warszawa 1958, Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Ludwik Krzywicki (ur. 21 sierpnia 1859 r.) był 26 lat starszy od Tadeusza Kotarbińskiego (ur. 31 marca 1886 r.). Wspomnienie o wykładach Krzywickiego dotyczy zapewne wykładów Krzywickiego w ramach tzw. Towarzystwa Kursów Naukowych w Warszawie, które działało w latach 1905—1918. Tadeusz Kotarbiński studiował filozofię pod kierunkiem K. Twardowskiego na uniwersytecie we Lwowie w latach 1907—1912.